

ПОТРЕБА ЗА ЈАСНОЋОМ

(Татјана Громача: *Усхићи, замјерања, оїчињеносћи, Фрактура, Запрешић, 2014*)

Нову књигу хрватске списатељице, Татјане Громаче (1971), *Усхићи, замјерања, оїчињеносћи*, чине педесет четири жанровски флуидна прозна текста, настајала – како сазнајемо из уводне белешке уместо мота књиге – у периоду од осам година (2004–2012). У питању су фрагментарни лирски записи који својим рубом прошивају жанр прозе, поезије, есејистике и филозофских коментара и увида у скривености предметне стварности, приватне, интимне тајновитости, дискретне, али снажне емоционалне инвестираности. Као најближе одређење записа Татјане Громаче препознају се карактеристике песме у прози, превасходно због прозног облика рукописа који образује прозни дискурс – а у смеру изразите имагинације или емоција – и премда је његова главна јединица реченица, слика, исказ, у већини случајева може да се чита као поезија.

Будући да је питању књига текстова разбијених на микроцелине различитих жанровских усмерења и потенцијала, уврштени текстови на махове умногоне наликују дневнику-споменару, хербаријуму мисли, описа и слика, рефлексција и исечака, како из сфере паралитерарних, ванлитерарних и материјалних предметности, тако и емпиријских и темељно промишљених запажања и закључака. Њихова расутоост под насловима широког тематског регистра, одсликана је уједначеним артикулационим тоном и атмосфером као кохезивним средствима, устројеним унутрашњом логиком дескрипције, језика и емоције.

Било да је покретач записа рефлексција, доживљај или чулни утисак – често преузет из сфере музике или сликарства – синкретизам почива на сједињавању и преплитању сликовног, звуковног и језичког, са настојањем да се речима слика, односно да се покуша заћи „с ону страну звука“. Шуберт, Бах, Дебиси, Моцарт, Балтус (Балтазар Кловсовски де Рол), Егон Шиле, Брехт, Кафка, Вирџинија Вулф, Сведенборг, Шопенхауер, Спиноза, Хераклит, само су неке од референци Громачиних текстова. С друге стране, позадински јунаци и амбијент ових записа су маргиналци и субверзивни субјекти: филистри, манипулатори, дангубе, странци, те, најзад, рођаци и градови (Загреб, Берлин, Беч). Већ почетном реченицом, рецимо, приликом описа пејзажа, списатељица приступа предмету свог усхита, коментара или разматрања минуциозно и прецизно. Ефекат израза поспешен је употребом претежно песничких средстава, редукованим говором и селектованим речима. За разлику од имагинативних описа доживљаја музике и гласа оперске певачице или хора – који одају утисак стенограма духа у екстатичном заносу – описи звукова предметне стварности, уосталом, као и видљива стварност, представљени су изразито илустративно.

Притиснута спољашњим сензацијама и утисцима, списатељица процесом писања испитује унутрашњу, интимну драму и стварност, доживљај стварности, преклапањем прошлости у садашњости, сводећи на тај начин рачун са својим заблудама, страховима и тајнама. Завидан удео чулне осетљивости чини да свака сензација податна чулу буде повод за рефлексију, солилоквиј и евокацију, када се успоставља дијалог са емпиријским светом преузетим из сфере живота и уметности. Чулни доживљај постаје активатор, подстицај за исписивање личне (и)сторије која се индуктивним принципом слагања наратива дистанцира од личног и приватног и бива уобличена и подигнута на ниво општег.

Сводећи свет и себе у стварности на оно што јесте и како јесте – децентрирана, одвојена од свог унутрашњег средишта, често растрзана – видимо да је доминантан тон ових записа недвосмислено меланхолија. Поред тога, према степену осетљивости и надражености за спољашњи свет, запажамо да су посредни записи који, поврх свега и упркос томе, славе живот као такав. Лирска црта и вероватно једна од највећих вредности ових записа јесу слике које својом смирености – у опонашању ока филмске камере – приказују немирне садржаје, углавном успорене или фиксирани ради успелијег трансфера емоције, иницирања емпатије и саучесништва код читаоца. Уобличена унутрашњом динамиком и односима, перцепцији и свести списатељице, карактеристика записа почива на интенционалности која се препознаје у реалној релацији спајања субјективне и објективне сфере (мисао и мишљено, љубав и вољено, жеља и жељено итд.). Како сазнајемо и од самог наративног гласа, унутрашња динамика бива нарушена када је компромитована представа о „реалном“ заједничком свету – која зависи од сензитивности субјекта и осећаја неприпадања подупртог одсуством самопоtvrђивања од стране света који га демобилише. Несагласност између субјекта и света почива на увиду који се састоји од немогућности превазилажења или прихватања света у својој датости, јер га субјект не доживљава као свој, већ као стран, отуђен. Манифестовање ове некохерентности или *сломљене интенционалности* своју афирмацију добија на формалном аспекту обликовања текстова. Општење се остварује посредовањем уметности, у самоодношењу и естетизовању сопства, креирањем животног простора и рутине изван владајућих вредности и норми оваплоћених у актуалном друштвеном поретку, промовисањем властите освешћености и аутентичности.

Снажан, непатворен и нескривен продор биографског прожима подједнако Громачине исповедно-дескриптивне и прескриптивне деонице, које темом дотичу и сегменте друштвеног и политичког. Ненаметљиво саветодавна и децентна, списатељица обзнањује властито искуство, поуке, сазнања и осећања стечене из међуљудских односа. Са завидним степеном самокритичности, нараторка указује на властита ограничења и могућности, односно немогућности да са собом прави компромисе, да се влада по правилима „друштвеног уговора“, постави очекивано и другачије у одређеној ситуацији или према налозима властите жеље и амбиције. На више места у књизи списатељица експлицитно наводи како писање за њу има терапеутска својства и значај. Овај исповедно-рефлексиван, чак медитативан карактер на моменте, истовремено је сведочење о себи испуњено стидом, кајањем, „гризодушјем“ и правдањем, али и признање испуњено очекивањем или надом за разумевањем и оправдањем за учињено или

мишљено. Изразито комуникативна у својој нарацији, Громача суптилно и дискретно успоставља дијалог са имагинарним Ја, у чију позицију читалац веома лако и брзо бива премештен, апсорбован снагом текста.

Својим новим остварењем, Татјана Громача испитује и записује просторе, међуљудске односе, властите тежње и стрепње, искуства самоће и заједништва у „чопору“, облике хијерархије, наметнуте конвенције, како у свету, тако у језику. Предметима или феноменима који је интригирају, приступа опрезно и промишљено. Било да тематизује Бога, секс, меланхолију, гробља, уметника, резиденцију за писце, градове, просторе, књиге, доколичаре, завичај, породицу, смрт или љубав, стиче се утисак да сам језик бира и усмерава тон и стилска средства њиховог уобличавања. Другачије речено, пишући по диктату унутрашње нужности, контекст из кога преузима садржај претежно одређује нијансу, облик и обим поетско-прозних записа. Некада су то текстови који не прелазе половину странице, а некада су у питању дужи текстови који се протежу и на више од четири странице – када песма у прози прераста у поетску или лирску прозу, са којом је генерички повезана. Везу са лириком или лирско-ритмичком прозом *Усхићи, замјерања, ојчињености* налазе на тематско-мотивској равни (медитативне, љубавне, лирско-исповедне, дескриптивне). Личне (и)сторије засноване на секвенцама, догађајима, описима и епифанијским искричавостима исписане су језиком јасне и прецизне изражајности, лишене празног патоса високопарне реторичности. Испољено писање афирмисано је потребом за свођењем рачуна са прошлошћу, детињством, младошћу и доживљеним. *Усхићи, замјерања, ојчињености* је књига одрастања, сазревања, зрелости и атмосфере, песничке редуктивне тишине и меланхолије јесењих боја. Укидањем јасне границе између аутобиографије и фикције, односно догме жанровских норми, текстови Татјане Громаче губе своје прецизно жанровско одређење, преливају се и постају флуидно поље богато различитим укрштајима списатељско-читалачких поступака.